

ISBN: 978-605-06762-6-6

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 312

Ali Nihad Tarlan Bütün Eserleri - 2

Yayın Yönetmeni

Furkan Çalışkan

Dizi Editörü

Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan

Emrah Gökçe

Düzeltili

Dilâra Yabul İşleyen

Kapak

Harun Tan

Mizanpaj

İrem Sönmez

1. BASKI

Haziran 2020
İstanbul

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.

Cihangir Mah. Güvercin Cad.

No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok

Kat: 2 34310 Haramidere -

Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452

Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

MEVLÂNÂ

ALİ NİHAD TARLAN

KETEBE

Ali Nihad Tarlan

Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, 1898 yılında İstanbul'da doğdu. Manastır'da başladığı orta öğrenimini Selanik ve İstanbul'da tamamladı (1917). Darü'l-Fünun'un Fransızca ve Farsça dil bölümlerini 1919'da, Darü'l-Fünun'u da 1920'de bitirdi. *İslâm Edebiyatında Leylâ ve Mecnun Mesnevisi* başlıklı doktora teziyle Edebiyat Fakültesi'nden doktora pâyesi alan ilk bilim adamı oldu (1922). Uzun yıllar çeşitli liselerde Fransızca, Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde metin şerhi doçenti oldu. 1941'de profesörlüğe yükseldi. 1953'te Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Başkanlığı'na getirildi. 1972 yılında emekli olduktan sonra da çalışmalarını sürdüren Ali Nihad Tarlan, bu dönemde özellikle Türk şairlerinin Farsça şiirlerini tercüme yoluyla neşretmeye yöneldi. Ali Şîr Nevâî, Yavuz Sultan Selim, Nef'î, Nâbî ve Nedîm'in eserleriyle Molla Câmî'nin *Yûsuf u Züleyhâ* mesnevisi bunlardan bazılarıdır. Cumhuriyet döneminde İslâm ve Doğu edebiyatlarıyla ilgilenen az sayıdaki araştırmacıdan biri olan Tarlan, Muhammed İkbâl'in bazı kitaplarını Türkçeye çevirdi. Çalışmaları dolayısıyla İran ve Pakistan'dan çeşitli devlet nişanlarıyla ödüllendirildi. 30 Eylül 1978'de İstanbul'da vefat etti. İçerenköy Mezarlığı'na defnedildi. Kültür Bakanlığı tarafından alınan kitaplığı Süleymaniye Kütüphanesi'nde Ali Nihad Tarlan Bölümü'nde okuyucuların istifadesine sunuldu.

İÇİNDEKİLER

Yayıma Hazırlayanın Ön Sözü.....	7
Takdim.....	17
Hayatı.....	19
Şahsiyeti.....	29
Şems-i Tebrîzî.....	39
Psikolojisine Dair.....	46
Sanatı.....	46
Şiiri.....	61
Eserleri.....	71
Bir Rubâînin Düşündürdükleri.....	75
Mevlânâ'nın Dünyası.....	81
Nef'îde ve İkbal'de Mevlânâ.....	89
İkbal'in Türbesinde İkinci Konya.....	111
<i>Dîvân-ı Kebîr</i> 'den Birkaç Numune.....	115

YAYIMA HAZIRLAYANIN ÖN SÖZÜ

Klâsik şiirimizin gayr-i millî olarak addedildiği bir dönemde çalışmalarını sürdürmüş, mesaisini bu muazzam kültür ve irfan havzasının anlaşılması ve şerh edilmesine hasretmiş olan merhum Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın eserleri uzunca bir aradan sonra Ketebe Yayınları tarafından yeniden neşrediliyor. Kendisine ait ilmî bir metodu olan böylesine değerli bir şahsiyetin eserlerinin yeniden neşri öyle zannediyoruz ki günümüz nesli için ufuk açıcı bir mahiyet arz edecektir.

1922'de *İslâm Edebiyatında Leylâ ve Mecnûn Mesnevîsi* adlı doktora teziyle Türkiye'de ilk defa edebiyat doktoru unvanını alan Ali Nihad Tarlan, dîvân edebiyatı ile ilgili şahıslar, meseleler ve metinler üzerinde pek çok inceleme yapmıştır. Farsçaya son derece hâkim olan Tarlan, İran ve Türk şairleri üzerinde çalışmalar yaparak mukayeseli eserler de ortaya koymuştur.

Türkiye'de ilmî usûllerle yapılmış olan tenkitli metin neşri ilk defa Ali Nihad Tarlan'la başlamıştır. Hayâlî Bey, Fuzûlî, Necâtî Bey, Ahmed Paşa ve Zâtî Dîvânlarının ilmî neşirleri onun tarafından yapılmıştır. Ayrıca dört fasikül olarak neşredilen *Şiir Mecmualarında XVI. ve XVII. Asır Dîvân Şiiri* isim-

li eseri ve pek çok makalesiyle bu husustaki muvaffakiyetini göstermiştir. Edebiyat tarihinin edebiyat mahsûllerinin tarihi olduğuna inanan Tarlan tarafından böyle bir usûlün seçilmesi âdeta bir zarurettir.

Metin şerhi, metin neşri, biyografi gibi alanlarda eserler neşreden Ali Nihad Tarlan ömrünü klâsik şiirin daha iyi anlaşılmasına adanmıştır. Telif ve tercüme eserleri de hâvî olan külliyyatı oldukça mühim eserlerden müteşekkildir.

İlim ve fikir adamı, şair ve aynı zamanda hoca olan Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan'ın eserlerinin yeniden neşredilmesi gittikçe artan bir ilgiye mazhar olan klâsik edebiyatımızın daha iyi anlaşılması açısından da son derece önem arz etmektedir.

Ali Nihad Tarlan Kitaplığı'nın ilk kitabı *Dîvân Edebiyatında Tevhîdler ve Muammâ* idi. Külliyyatın ikinci kitabı ise *Mevlânâ* isimli eserdir. Şu anda elinizde tuttuğunuz bu eser 1974 yılında Hareket Yayınları tarafından basılan kitabın imlâ hatalarından arındırılmış olarak yeniden dizilmiş hâlidir. Ayrıca Ali Nihad Tarlan tarafından hazırlanan Varoğlu Yayinevi'nin faydalı kitap serisinden çıkan *Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî* adlı eserin son kısmında yer alan "*Dîvân-ı Kebîr*'den Birkaç Numune" adlı bölüm de elinizde tuttuğunuz bu kitabın sonuna eklenmiştir.

Hacim olarak küçük fakat muhteva olarak oldukça zengin olan bu eserde Ali Nihad Tarlan çok mühim ve orijinal tesbitlerde bulunmuştur. Bu tesbitlerden bazıları şöyledir:

Mevlânâ'nın iki büyük eseri ruhunun iki cephesini bize geniş hatları ile gösterir. Vecd içinde yanardağlar gibi feveran edip ruhunun hararetinde en katı madenleri bir billûr ırmak hâlinde akıtan, hayatının birçok safhalarını bu vecde uygun bir serazatlık içinde, muhitinin melâmetine maruz kalacak bir kayıtsızlıkla geçiren Mevlânâ'yı bize "*Dîvân-ı Kebîr*" tanıtır. Ruhunun derin heyecanları içinde erittiği, ona şahsiyetinin hakikî şeklini verdiği büyük din ve tasavvuf problemlerini bir

tefekkür mahsulü hâlinde bize sunan Mevlânâ'yı, *Mesnevî*'de görürüz. Birbirine zıt gibi duran bu iki seciye âhenktar şekilde imtizaç ederek onun şahsiyetini dokumuştur. Feveranlı hâlinde şiirin kayıt ve hudut tanımayan semalarında dolaşan ve bu vadede İran edebiyatındaki muasırlarından hiçbirine benzemeyen Mevlânâ, fikir sahasına girdi mi sarih, realist bir sanatkârdır. Lâyıkı ile tedkik ve mukayese edilirse, onun dili ve sentaksı da hususiyetler gösterir.

* * *

Yine bu münasebetle kısaca kaydedelim ki fikir değil, sanat cephesiyle Mevlânâ Türk şiirinde de hakikî bir muakkip bulunmamıştır. Çünkü sanatın inikâsı için ruhlar arasında az çok bir yakınlık bulunmalıdır. Devrinin bütün tarihî kaderinin ferdî bünyesiyle imtizaç ederek vücuda getirdiği bir Mevlânâ, asırlar boyunca tek kalmaya mahkûm olmuştur. Bir sanatkârın tesiri altında kalmak onu taklit etmek değildir. Aynı sanat mekanizmasını kendi eserinde de az çok göstermek demektir. Ne Türkçe yazılan tasavvufî mesnevîlerde ne de gazellerde o ruhu görebiliyoruz. Hele:

*Esrârını Mesnevî'den aldım
Çaldımsa da mîri mâlî çaldım*

diyen Şeyh Gâlib, bu zarif İstanbul çelebisi, sanat yapısı itibarı ile Mevlânâ'ya hiç benzemez. Bu bakımdan o çapta olmamakla beraber, Mevlânâ, Pakistan'ın büyük şair ve hakîmi İkbâl-i Lâhorî'de bir makes bulmuştur diyebiliriz.

* * *

Şu ufak parçada Mevlânâ'nın büyük tasavvufî problemleri, dinî inançları âdeta vecd ve heyecanı ile hazmedip onu şahsiyetinin adesesinden nasıl aksettirdiğini görüyoruz. O, tefekkür âleminde de şairdir. Tefekkürünün meyvelerini bize daima sıcak bir heyecan ve şahsiyet içinde sunar. Yukarıda bu heyecan ve tefekkür unsurunun âhenktar bir şekilde im-